

Citizens for change!

**ЦЕНТАР за
РАЗВОЈ на
МЕДИУМИ**

КОМЕНТАРИ НА ПРЕДЛОГ-ЗАКОНОТ ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ
НА ЗАКОНОТ ЗА АУДИО И АУДИОВИЗУЕЛНИ МЕДИУМСКИ УСЛУГИ

Септември 2017

Медиумите и медиумскиот сектор во целина се дел од клучните теми и области, идентификувани од македонското општество и потврдени во повеќе меѓународни документи и извештаи, што треба да се подложат на процес на темелни реформи што, од своја страна, треба да обезбедат Македонија да стане вистински демократска држава на плуралистичко и отворено општество. Реформите во медиумскиот сектор се дел и од Извештајот на Прибе и неговата група на искусни експерти, но и од листата на итни реформски приоритети подготвени од Европската комисија.

Како резултат на преговорите водени со посредништво на белгискиот посредувач Питер Ванхауте, во март 2016 година, пет организации на граѓанското општество – медиумски организации, професионални здруженија и синдикати – до политичките партии беше доставен предлог со итни измени на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Тој предлог беше прифатен од тогашната парламентарна опозиција и поднесен до Собранието на усвојување, во итна постапка. Сепак, Собранието не го разгледуваше тој предлог, со оглед на изборите што беа закажани за следниот месец, април 2016 година.

Претставниците на новата Влада на РМ повеќе пати повторуваа дека тн. Предлог на Ванхауте ќе го достават на усвојување во изворна форма. Конечната верзија што е доставена до Собранието на РМ како Предлог-Закон за измени и дополнувања на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги генерално се држи до таа определба. Сепак, конечната верзија нуди и неколку дополнителни одредби, пред сè, во регулирањето на издавањето дозволи за емитување на програмски сервиси преку јавна електронска комуникациска мрежа, и кај обврските на операторите на јавни електронски комуникациски мрежи.

Овој документ ги содржи коментарите на Центарот за развој на медиуми на одделни одредби од предлог-законот. Тоа особено се однесува на оние одредби за кои сметаме дека се непотребни, или постојат подобри решенија, или можат да предизвикаат штета за медиумскиот сектор и слободата на

Citizens for change!

**ЦЕНТАР за
РАЗВОЈ на
МЕДИУМИ**

изразување во државата, затоа што излегуваат надвор од законските норми и се во спротивност со меѓународно признати стандарди.

Во подготовката на овој документ, освен внатрешните капацитети на организацијата, ЦРМ го ангажираше и д-р Климе Бабунски од организацијата ПРО МЕДИА, експерт за јавно-сервисна радиодифузија и медиумски политики.

Подготовката на овој документ е поддржана од Програмата „Цивика мобилитас“ на Швајцарската агенција за развој и соработка. Неговата содржина е единствена одговорност на Центарот за развој на медиуми и на ниту еден начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Цивика Мобилитас, Швајцарската агенција за развој и соработка или организациите што ја спроведуваат.

ОПШТИ КОМЕНТАРИ

Овој Предлог-закон, како што спомнавме, се надоврзува на предлогот на пет организации (попознат и како Законот на Ванхауте, затоа што во неговата подготовка учествуваше и посредникот на ЕУ Питер Ванхауте) што група пратеници го достави до Собранието во Март 2016 година. Во моментот на неговиот прв влез во Собранието, тој Предлог-закон беше цврсто врзан со еден специфичен историски момент пред предвремените Парламентарни избори закажани за април 2016 година. Една од неговите основни цели беше да одговори на потребата да се ограничи, колку што е можно, провладината пропаганда во водечките националните терестријални телевизии, пропаганда што целосно ги игнорираше основните постулати и стандарди на новинарската професија и медиумското известување.

„Законот на Ванхауте“ повторно се актуелизира по повторените тврдења на претставници на новата Влада на РМ дека тој предлог ќе го достави на усвојување во неговата интегрална форма. Тој предлог сепак претрпе мали дополнувања и измени и е поднесен до Собранието на РМ за усвојување како

Предлог-Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги на почетокот од овој месец (септември 2017). Тој предлог треба да се оценува во контекст на актуелните состојби, особено имајќи ги предвид обемот, итноста и динамиката на реформите во медиумската сфера од една страна и однесувањето на власта и опозицијата во Собранието, од друга страна. Во оваа смисла треба да бидеме свесни за нужноста одредени принципиелни решенија да бидат прагматично модификувани, односно да бидат прилагодени соодветно на актуелната политичка ситуација, со што подеднакво ќе се обезбеди и демократичноста и итноста на реформата во медиумската сфера.

Предлог-законот сам за себе не ги исцрпува потребите од реформи. Тој само нуди добра основа за идните измени кои ќе бидат еден подолг процес. Тој процес нужно ќе мора во својата основа да има една сеопфатна дебата што ќе ги вклучи сите заинтересирани страни во општеството. Оттаму, сметаме дека во оваа прва фаза, приоритетни треба да бидат измените во составот и устројството на аудиовизуелното регулаторно тело и Програмскиот совет на МРТ, а тие, во продолжение, да го предводат процесот на усогласување на новите законски решенија според идентификуваните потреби.

Тие потреби во најголема мера се препознаени – политичкото влијание врз АВМУ и МРТ; нестабилното финансирање на јавниот радиодифузен сервис; недоволното почитување или активното игнорирање на професионалните стандарди на новинарската професија и медиумското известување; презаситениот пазар кој е податлив за корумпирање на медиумите, често и со злоупотреба на јавните фондови; улогата и местото на новите онлајн медиуми; итн. Друга значајна област што е препознаена како итно поле на интервенција е структурата на медиумското сопствеништво која во најголем степен придонесува, преку клиентелистичките односи помеѓу сопствениците на највлијателните медиуми и власта, за слабата отпорност на медиумите на политички и економски притисоци.

Следната фаза на реформирање на медиумското законодавство, ќе треба да ги разгледа политиките на пристап на пазарот и доделување на дозволи за емитување; новите трендови што ги носи дигитализацијата наспроти

домашната пракса да се става знак на еднаквост помеѓу еден радиодифузер и еден програмски сервис; одржливоста на пазарот; доминацијата на информативната наспроти другите „јавносервисни“ функции – забавната и едукативната - на, пред сè, радиодифузните медиуми, итн.

Во оваа смисла некои од коментарите јасно ќе упатат на динамиката или повеќефазноста на одредени реформски задачи, а некои ќе ја акцентираат потребата од нужен прагматичен пристап и решенија.

ПРЕДЛОГ-ЗАКОН ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА АУДИО И АУДИОВИЗУЕЛНИ МЕДИУМСКИ УСЛУГИ

Член 1

Во Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги („Службен весник на Република Македонија” бр. 184/2013, 13/2014, 44/2014, 101/2014 и 132/2014), членот 4 став (7) се менува и гласи:

„(7) Работењето на Агенцијата се финансира од средствата обезбедени од Буџетот на РМ, од приходите од надоместоците предвидени со овој закон, како и од заеми и друга финансиска и техничка помош.“

КОМЕНТАР: Промената на овој член ќе зависи од судбината на радиодифузната такса. Дури и да се усвои предлогот МРТ наместо преку радиодифузна такса да се финансира од буџетот на Република Македонија, потребно е прецизирање на неколку прашања: дали сегашната радиодифузна такса ќе биде заменета со една единствена буџетска ставка или различните области, активности и институции што се финансираат од радиодифузната такса ќе бидат разделени на одделни ставки? Ако се прифати првата опција, тогаш се прифатливи решенијата од член 27 од Предлог-законот, кој го менува постоечкиот член 105.

Член 2

Во членот 12 став (3) се брише.

Став (4) станува став (3) и гласи:

„(3) Членовите на Советот се професионално ангажирани во Агенцијата со полно работно време со право на:

- месечен надоместок во висина до четири просечни месечни плати во Република Македонија според податоците објавени од Државниот завод за статистика, согласно со Деловникот за работа на Агенцијата,
- надоместок за патни трошоци на оние членови на Советот кои живеат надвор од Скопје,
- надоместок за патни трошоци, сместување и дневници за службено патување согласно со Законот за плата и други надоместоци на избрани и именувани лица во Република Македонија.

Ставовите (5), (6), (7) и (8), стануваат ставови (4), (5), (6) и (7).

КОМЕНТАР: Целосно се согласуваме со предложената измена. Потребата од воспоставување на Советот на АВМУ како професионално, експертско тело е неспорна. Професионализацијата, од своја страна, ќе значи дека компензациите за одвоен живот (за оние членови на Советот што не се од Скопје), патните трошоци, сместување и сл. ќе треба дополнително да се регулираат со подзаконски акти, со оглед на фактот дека од Советниците ќе се очекува секој ден да доаѓаат на своето работно место.

Воедно, предлагаме и промена, односно намалување на бројот на членови во Советот. Заснованоста на промената, првенствено ја гледаме во промената на статусот на членовите на Советот: „ангажман со полно работно време“, а исто така ваквата промена е соодветна и на обемот на медиумската индустрија во Република Македонија. Паралелно на овие причини, ваквата промена ќе обезбеди поголема ефикасност и намалени трошоци во работата на Агенцијата.

Освен ова предлагаме и бришење на став 2 од член 12. Оваа промена ја темелиме врз фактот што Советот е професионално и стручно, а не претставничко тело, па и членовите на Советот се бирани единствено врз нивните професионални квалитети, со што станува безпредметно барањето членовите на Советот „да ја претставуваат различноста на македонското општество“.

Член 3

Членот 14 се менува и гласи:

„Член 14

Именување на членови на Советот

(1) Собранието на Република Македонија ги именува членовите на Советот врз основа на претходно спроведен јавен конкурс и организирана јавна расправа за кандидати за членови на Советот.

(2) Собранието на Република Македонија објавува јавен конкурс на кој можат да се пријават кандидати за членови на Советот, најдоцна шест месеци пред истекот на мандатот на член на Советот.

(3) Кандидатите за членови на Советот кои се пријавиле на јавниот конкурс се должни да достават апликација во која детално ќе го наведат своето работно искуство и достигнувања во областа за која се стручни, изјава дека ги исполнуваат условите утврдени во членот 16 од овој закон и писма за поддршка од следните организации:

- од две граѓански организации кои се активни подолго од пет години и кои постигнале резултати во сферата на медиумите и човековите права или
- од здружение на новинарите или
- од Самостојниот синдикат на новинарите и медиумските работници или
- од две високо-образовни установи кои имаат студиски програми од областа на комуникацијата, новинарството, културата, економијата или правото.

(4) Комисијата за прашањата на изборите и именувањата е должна да провери дали кандидатите кои се пријавиле на конкурсот ги исполнуваат условите за пријавување на јавниот конкурс, како и условите за спречување на конфликт на интереси, утврдени во член 16 од овој Закон.

(5) Комисијата е должна во рок од еден месец по завршувањето на јавниот конкурс да организира јавна расправа за кандидатите кои ги исполнуваат условите утврдени во член 16 од овој Закон, на која ќе ги покани организациите кои дале поддршка на кандидатите, други медиумски и професионални новинарски организации, невладини организации од медиумската сфера и други релевантни субјекти.

(6) По завршувањето на јавната расправа, Комисијата за прашањата на изборите и именувањата ја составува предлог-листата на кандидати за членови на Советот. За конечната предлог-листа на кандидати за членови на Советот Комисијата одлучува со двотретинско мнозинство.

(7) При утврдувањето на предлогот на кандидати за членови на Советот, Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието на Република Македонија води сметка за соодветна и правична застапеност на граѓаните на сите заедници кои живеат во Република Македонија.

(8) Собранието на Република Македонија ги именува членовите на Советот со двотретинско мнозинство.

(9) Собранието на Република Македонија најдоцна еден месец пред истекот на мандатот на членот на Советот, треба да именува нов член на Советот.

(10) Претседателот на Советот е должен да го извести Собранието на Република Македонија за истекот на мандатот на член на Советот не подоцна од шест месеци пред истекот на истиот.“

КОМЕНТАР: Во Република Македонија постои нагласено единство во рамки на стручната јавност за две важни одлики на регулаторното тело: (1) ова тело да биде релативно мало, професионално и експертско, и (2) да биде напуштен постоечкиот систем на овластени предлагачи, затоа што тој систем во историјата на регулацијата на радиодифузната дејност, односно аудио и аудиовизуелните медиумски услуги, претставуваше основен правец за влез на политички и други влијанија врз регулаторот. Оттаму, и предложениот систем на задолжително поднесување писма на поддршка го сметаме за варијација на системот на овластени предлагачи, нешто што треба да се елиминира од законското решение. Советот на Агенцијата мора да биде независно, професионално и експертско тело, што значи дека главен критериум за избор на неговите членови мора да бидат квалификациите, односно степенот во кој ги исполнуваат законски предвидените услови и критериуми за избор. Не треба да дозволиме поради различни причини (вклучувајќи и суети, претходни недоразбирања и сл.) добар кандидат да биде дисквалификуван затоа што не успеал/а да обезбеди писма на поддршка од некоја од организациите посочени во предложените законски измени. Втора забелешка што се однесува на обврската за поднесување писма на поддршка е што листата на организации и субјекти предложени во овој Предлог-закон е ограничена, и исклучува значајни актери на медиумската сцена и заинтересирани страни, како што се радиодифузерите или рекламната индустрија, а во полза на новинарските здруженија. Ограниченото признавање на одделен парцијален интерес, на пример: новинари или нивен синдикат, а исклучување на други парцијални интереси, на пример на сопственици на електронски медиуми е неодржливо. Тоа е во спротивност со праксата во регулаторните тела да седат и претставници на сродните индустрии, како што е индустријата на рекламирање. Учеството на граѓанското општество во изборот на членовите на Советот на регулаторното тело треба да се обезбеди преку процедурата на избор, односно, преку активно вклучување на организациите на граѓанското општество што работат во областите на медиумите, човековите права, слободата на изразување, културата, професионалните и струковите здруженија и синдикати, во фазата на „сослушувањето“ на кандидатите од страна на надлежната комисија за избор на членови на Советот, кое би требало да биде организирано по примерот на анкетните комисии, и во која и граѓанските организации би можеле на кандидатите да им поставуваат прашања поврзани со нивната програма и визија. Поддршката од таквите организации е добредојдена, но само како ставови и мислења искажани во јавна расправа, а никако како услов од кој ќе зависи комплетирањето на пријавата. Таквата поддршка, токму затоа што не смее да биде „овластено предлагање - поддржување“ треба да биде дадена само откако Комисијата ќе ја заклучи листата на важечки кандидати.

Принципот на избор со 2/3 мнозинство е идеален стандард и е показател на развиена демократска политичка култура. Но инсистирањето на овој стандард во услови на политичка криза, опозиција која не само што не е реформирана туку во Собранието се однесува нагласено антиреформски,

бездруго ќе значи одложување на реформите. Затоа прагматичниот, што не значи и недемократски стандард – во гласањето да се применува апсолутно мнозинство (во нашиот случај 61 глас „за“) ќе претставува многу посоодветно решение.

Предлагаме да се додаде нов Став (3) што ќе гласи:

„Кандидатите за членови на Советот кои учествуваат на јавниот конкурс се должни да достават апликација во која детално го наведуваат своето работно искуство и достигнувања во областа за која се стручни, и изјава за тоа дека ги исполнуваат условите утврдени во членот 16 од овој закон.“

Нашиот предлог е по новиот став (3) да се додаде и нов став (4) што ќе гласи: „Секоја организација која е активна подолго од пет години и има постигнато релевантни резултати во сферата на медиумите – вклучувајќи ги и професионалните здруженија и асоцијации од медиумската и сродните индустрии, организации што работат во областа на човековите права, како и високообразовни институции што имаат студиски програми од областа на комуникологијата, новинарството, културата, економијата, правото или друга слична област што е од значење за остварувањето на надлежностите на Советот, има право до Комисијата за избор и именување да достави сопствено мислење за секој од пријавените кандидати, но не подоцна од три работни дена по објавување на листата на важечки кандидати. Комисијата за избор и именување е слободна во оценувањето на ваквите мислења. Комисијата е должна организациите кои ќе достават мислење да ги повика да учествуваат во јавната расправа.“

Член 4

Членот 15 се менува и гласи:

„Член 15

Мандат на членовите на Советот

- (1) Членовите на Советот се именуваат за период од пет години.
- (2) Членовите на Советот имаат право на уште еден мандат.
- (3) Во случај кога член на Советот ќе поднесе оставка или мандатот ќе му престане пред истекот на времето за кое е именуван, Собранието на Република Македонија ќе именува нов член на Советот врз основа на истата постапка утврдена во членот 14 од овој Закон.
- (4) Советот може да работи доколку се именувани најмалку пет члена на Советот.“

КОМЕНТАР: Сметаме дека мандатот на членовите на советот од став (1) од предложените измени на законот треба да изнесува барем еден и пол мандат на членовите на телото што ги бира, односно Собранието, што

значи барем шест години. Нашиот предлог е мандатот на членовите на Советот да изнесува седум години, без право на реизбор. Во тој случај, треба да се остави можност членовите во иднина повторно да се кандидираат за членство во Советот, но по изминување на барем еден цел мандат.

Член 5

Во членот 16, во ставот (1) зборот „пет“ се заменува со зборот „осум“. Ставот (3) се брише.

КОМЕНТАР: Овие промени се прифатливи. Дополнително, сметаме дека предлог-законот треба да содржи одредби за можен судир на интереси на членовите на Советот по завршување на мандатот, односно забрана да работат како управител или главен и одговорен уредник во радиодифузни медиуми во период од најмалку една година (за мандат од 5 години) или две години (ако мандатот на член на Советот изнесува 7 години) по завршувањето на мандатот. Таквите одредби се стандардни и типични за сите функционери што во рамките на вршењето на своите функции одлучувале за состојбите во одредени индустрии или сектори од стопанството.

Истовремено, листата на услови за именување од Член 16, треба да се дополни со постоечката одредба од член 119 (Нespoивост на функции), став 1 алинеја 2 која спречува „лица кои во последните пет години биле носители на јавни функции или биле раководни лица во орган на политичка партија или верска заедница,“ да бидат избрани за членови на Програмскиот совет на МРТ. Во случајот на Советот на АВМУ, рокот од пет треба да се продолжи на осум години, еднакво на барањето за професионално искуство од 8 години што е наведено во условите што треба да ги исполнат кандидатите за член на Советот на АВМУ.

Член 6

Во членот 18 сврзникот „и“ во алинеја 19 се заменува со запирка.

По алинеја 19 се додаваат две нови алинеји кои гласат:

„- донесува одлуки за преземање мерки во согласност со овој закон во случаите кога е извршена повреда на одредбите на овој закон или на прописите донесени врз основа на него и условите и обврските од дозволиите,
- донесува одлуки за преземање за мерки за времено ограничување на пренос и прием на аудио или аудиовизуелни медиумски услуги од други држави на територијата на Република Македонија и“

Алинејата 20 станува алинеја 21.

КОМЕНТАР: Надлежностите на регулаторното тело и нивната распределба помеѓу Советот и Директорот треба да помине низ процес на темелна ревизија и измени, во полза на Советот. Таа ревизија треба да се води од принципот дека регулаторното тело мора да биде суверено во носењето и спроведувањето на политики за сите полиња од интерес во соодветната област, во нашиот случај, во областа на аудио и аудиовизуелните медиумски услуги. (Види во коментарот за наредниот Член 7 од Предлог-законот).

Член 7

Во членот 19 ставот (1) се менува и гласи:

„(1) Советот избира директор на Агенцијата по пат на јавен конкурс. Кандидатот мора да има завршено високо образование и работно искуство над осум години во областа на комуникологијата, новинарството, електронските комуникации, информатиката, културата, економијата или правото, како и искуство во раководење со организација.

По ставот (1) се додава нов став (2) кој гласи:

„(2) Кандидатот за Директор на Агенцијата за АВМУ да не бил член во органи и тела на политички партии и да не извршувал функции во законодавната и извршната власт во период од 10 години, засметано наназад од годината во којашто ја поднесува кандидатурата.“

Ставот (8), којшто станува став (9) се менува и гласи:

„(9) Одредбите од ставовите (1), (2), (3), (4) и (5) на овој член важат и за заменикот на директорот на Агенцијата.“

Ставовите (2), (3), (4), (5), (6), (7) и (8) стануваат ставови (3), (4), (5), (6), (7), (8) и (9).

КОМЕНТАР: Главната извршна функција на регулаторното тело треба да се врзе за Советот на АВМУ, односно, претседателот на Советот истовремено да ја врши и функцијата на Генерален Директор на Агенцијата кој ја претставува и застапува Агенцијата кон надвор. За секојдневното оперативно функционирање на регулаторното тело треба да се грижи раководител на стручната служба, позиција формациски потчинета на Советот. Тоа значи дека треба да се постави позиција „Раководител на стручната служба“ или Извршен директор, лице што ќе раководи со стручната служба на Агенцијата, без какви било овластувања во областите што треба да се во надлежност на Советот, односно теми и прашања што се однесуваат на медиумскиот систем и политики. Од таа гледна точка, клучните квалификации за Извршниот директор треба да бидат од областите на правото, економијата и организациските науки, со искуство во областа на индустријата на електронски комуникации.

Член 8

Во членот 20 во став (1), алинејите 8 и 9 се бришат.

Ставот (3) се менува и гласи:

„(3) Мандатот на директорот е пет години, со право на уште еден мандат.“

КОМЕНТАР: Останува истиот коментар како и за претходниот член. Како што веќе спомнавме, постои можност за ротирање на членовите на позицијата Претседател на Советот. И во случај да остане сегашната ситуација, природно би било мандатот на Директорот да е еднаков по времетраење со мандатот на членовите на Советот.

Член 9

Членот 23 се менува и гласи:

„Член 23

Мерки во случај на повреда на прописите

(1) Доколку се констатира непочитување, повреда или прекршување на одредбите од овој закон и подзаконските акти донесени врз основа на истиот, како и на условите и обврските утврдени со дозволата и другите акти на Агенцијата, против издавач на медиум, давателот на аудиовизуелни услуги по барање или операторот на јавни електронски комуникациски мрежи кои врши реемитување на програмски сервиси, Советот на Агенцијата може да ги преземе следниве мерки:

- јавна опомена,

- ќе поведе прекршочна постапка во случај кога и покрај изречената јавната опомена не го прекине прекршувањето и продолжува со вршење на истата повреда за која е опоменат, во текот на една година,

- одземање на дозволата или

- ќе спроведе постапка за бришење од регистарот на даватели на аудиовизуелни медиумски услуги, согласно одредбите од овој закон.

(2) За изречените мерки од членот 1 алинеи 1 и 4 Советот на Агенцијата донесува соодветно решение. За мерката од алинеја 2 Советот на Агенцијата донесува предлог за поведување на прекршочна постапка. За мерката од алинеја 3 Советот на Агенцијата донесува Одлука. Против донесените решенија и одлуки е дозволена судска заштита, согласно член 24 од овој закон.

(3) Пред изрекувањето на јавната опомена, Советот на Агенцијата ќе побара од издавачот на медиумот да се изјасни во писмена форма за стореното непочитување, повреда или прекршување на одредбите од овој закон и подзаконските акти донесени врз основа на истиот, како и на условите и обврските утврдени со дозволата и другите акти на Агенцијата.

(4) Пред изрекување на конкретна на мерка за повреда или прекршување на прописите определени во ставот (1) на овој член, освен пред изрекување на мерката јавна опомена, Советот на Агенцијата е должен да обезбеди јавна

седница на која претставник на медиумот ќе ги образложи и аргументира постапките и причините за постапувањето на медиумот.

(5) По исклучок на одредбата од ставот (1) алинеја 2 на овој член, доколку се утврди непочитување на одредбите од членот 91 од овој закон, Советот на Агенцијата ќе поднесе барање за поведување на прекршочна постапка без претходно да донесе решение за јавна опомена.

(6) Изречените мерки пропишани со овој член, со детално образложение, Агенцијата ги објавува на својата веб страница во рок од три дена, сметано од денот на нивното изрекување.“

КОМЕНТАР: Предложените промени начелно се прифатливи. Дополнително, во листата на мерки од став 1 од предложениот член, треба да се додаде мерката „времена суспензија на дозволата на емитување“ која не би смеела да биде подолга од една недела или најмногу 14 дена. Инаку, прашањето на надлежностите и овластувањата на агенцијата, прекршоците за кои ќе може да изрекува мерки, особено оние што се однесуваат на содржината на емитуваните програми – не ограничена на сегашните одредби што овозможуваат рекција и мерки само во областа на рекламирањето и заштитата на малолетниците – треба да биде предмет на една посеопфатна јавна расправа, која би била дел од подолгорочните реформи во областа на аудио и аудиовизуелните медиумски услуги.

Член 10

Во членот 30 ставот (1) се менува и гласи:

„(1)Стручениот надзор над радиодифузерите се врши од страна на лица вработени во стручната служба на Агенцијата, по претходно овластување од Советот на Агенцијата, а само заради утврдување на исполнувањето на техничките услови во согласност со барањето за добивање на дозвола за телевизиско или радио емитување.“

КОМЕНТАР: Програмскиот концепт, содржините на емитуваните програми треба да бидат и се значаен дел од дозволата за емитување на програма и треба да бидат подеднакво предмет на надзор. По примерот на Хрватска, каде регулаторното тело може, и ја има суспендирано дозволата за емитување на еден радиодифузер на неколку дена поради сериозни кршења на законските обврски (во случајот поради емитување на говор на омраза).

Член 11

Членот 48 се менува и гласи:

„Член 48

Посебни забрани

- (1) Аудио и аудиовизуелните медиумски услуги не смеат да содржат програми со кои се загрозува националната безбедност, се поттикнува насилно уривање на уставниот поредок на Република Македонија, се повикува на воена агресија или на оружен конфликт, се поттикнува или шири дискриминација, нетрпеливост или омраза врз основа на пол, раса, боја на кожа, род, припадност на маргинализирана група, етничка припадност, јазик, државјанство, социјално потекло, религија или верско уверување, други видови уверувања, образование, политичка припадност, личен или општествен статус, ментална или телесна попреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба, или на која било друга основа предвидена со закон или со ратификуван меѓународен договор.
- (2) Посебните забрани од ставот (1) на овој член треба да бидат во согласност со практиката на Европскиот суд за човекови права.“

КОМЕНТАР: Се согласуваме со предлогот листата на посебни забрани да се прошири со детална и проширена дефиниција на говорот на омраза.

Член 12

По членот 62, се додаваат два нови члена 62-а и 62-б, кои гласат:

„Член 62-а

Политички плурализам во вестите и дневно-информативните програми

- (1) Радиодифузерите кои емитуваат вести и дневно-информативни програми се должни во нив да обезбедат непристрасно, правично, фер и избалансирано претставување на различните политички и идеолошки гледишта, согласно член 2 од овој закон.
- (2) При известувањето за прашањата кои се предмет на дебата меѓу политичките субјекти или пошироко во општеството, во вестите и дневно-информативните програми мора да им се даде можност за искажување на што повеќе различни и спротивставени гледишта, како во секое поединечно издание така и во низа последователни изданија на вестите.
- (3) Во вестите и дневно-информативните програми не смее да се фаворизираат гледиштата и мислењата на една конкретна личност или институција или организација кои застапуваат исти гледишта.
- (4) Фаворизирање на едно конкретно гледиште подразбира дека тоа гледиште е временски повеќе застапено во вестите, за разлика од другите гледишта за тоа исто прашање.
- (5) Презентерите на вести и новинарите, во вестите и дневно-информативните програми не смеат да изразуваат нивни лични гледишта и ставови.
- (6) Гледиштата и фактите не смеат да бидат погрешно претставени.

КОМЕНТАР: Членовите 62а и 62б се уште една илустрација на фактот дека овој предлог-закон е цврсто врзан за една специфична историска ситуација која постоеше во Март 2016 година. Тогаш, покрај потребата да се спречи пристрасното известување на најголемиот дел од националните терестријални телевизии во корист на владата, клучна потреба беше да се обезбеди порамноправен третман на власта и опозицијата во контекст на очекуваната изборна кампања и дебатните програми емитувани во тој период. Оттаму, ваквите членови повеќе одговараат на изборно законодавство. Во суштина, таквите одредби треба да се однесуваат на пошироко разбирање на категоријата плурализам, која нема да биде сведена само на политички плурализам, односно, на третманот на политичките партии на власт и партиите во опозиција. Оттаму, секое идно решавање на законско регулирање на овие начела би требало да оди под насловот „Плурализам“, со исфрлање на одредницата „политички“.

Предложените одредби се поврзани и со прашањето дали, по примерот на Велика Британија, ќе усвоиме политика на медиумите да им се наметне законска обврска да бидат неутрални и непристрасни, односно да немаат право на „уредничко мислење“. Во континентална Европа, таквите одредби се ретки. Иако законите ги поставуваат стандардите за „соодветна непристрасност“ и го зацврстуваат професионалниот стандард за немешање на коментари со известување, во поглед на изнесување на коментари и ставови, како што е примерот на Хрватска, се бара, пред сè, кога се објавуваат коментари и ставови, да биде јасно видно за чиј коментар или став се работи, или уредничките коментари и ставови да бидат јасно означени. Од друга страна, го имаме примерот на Шведска и други земји, каде начелото на непристрасност се наметнува и е задолжително само за јавниот радиодифузен сервис.

Овде се поставува и прашањето на грижата за спроведување на предложените одредби и нивното спроведување. Имајќи го пред очи фактот дека се работи за прашања од новинарската и медиумската етика и професионалните стандарди што произлегуваат од неа, неприфатливо е тие да бидат дефинирани во законски текст. Повторно може да се покаже како корисен британскиот пример, каде Законот за комуникации од 2003 година обврската за обезбедување на подетална регулатива и нејзино спроведување ја пренесува на регулаторното тело ОФКОМ, кое потоа усвојува т.н. Радиодифузен кодекс кој го дефинира однесувањето на радиодифузерите, вклучително и во известувањето, и ги санкционира повредите на неговите одредби. Усвојувањето на вакви одредби нужно би водело кон, во најмала рака, корегулаторни решенија, а тие се поврзани и со прашањето на надзорот врз радиодифузерите (спомнат погоре во Предлог-законот, во Член 10) и можноста за санкционирање од страна на регулаторното тело.

Како и во случајот на неколку други решенија во овој Предлог-закон, сметаме дека тоа прашање треба да се решава во една подоцнежна фаза на реформа на законодавството.

Затоа, предлагаме наместо предложените нови членови 62а и 62б, во оваа фаза да се дополни постоечкиот Член 61 од ЗАВМУ (Начела) со нова алинеја која ќе гласи „Ставовите и мислењата на редакцијата за општествените прашања и состојби треба да се јасно и соодветно означени како уреднички коментари и да се одвоени од остатокот на информативните програми“.

Член 62-б

Политички плурализам во дебатните, актуелно-информативните и контактните програми

- (1) Во дебатните, актуелно-информативните и контактните програми треба соодветно да бидат претставени различни гледишта за темата која е предмет на програмата.
- (2) Презентерите и водителите на дебатните, актуелно-информативните и контактните програми можат да искажат сопствено мислење за прашањата за кои дебатираат, единствено доколку сопственото мислење е во интерес за насочување на дебатата, но не смеат да фаворизираат едно одредено гледиште, односно да ги исклучуваат другите алтернативни гледишта за темата која е предмет на дискусија во програмата.
- (3) Гледиштата и фактите во дебатните емисии потребно е да бидат претставени објективно.“

КОМЕНТАР: Претходниот коментар се однесува и на овој член.

Член 13

Во членот 76 по ставот (1) се додаваат два нови става (2) и (3), кои гласат:

„(2) Програмскиот сервис за телевизиско емитување преку јавна електронска комуникациска мрежа мора да биде со специјализиран формат. Пред доделувањето нови дозволи за телевизиско или радио емитување преку јавна електронска комуникациска мрежа што не користи ограничен ресурс или преку сателит, Агенцијата ќе изработи анализа со која ќе ја утврди состојбата од аспект на плурализмот, потребите на публиката и економските услови за работење на радиодифузерите на медиумскиот пазар. За да ги утврди потребите на публиката за телевизиско или радио емитување во соодветната сервисна зона, како и за видот, односно форматот на програмските сервиси за кои треба да се доделат нови дозволи, Агенцијата може да спроведе јавно истражување.

(3) Пред да пристапи кон доделување нови дозволи за телевизиско или радио емитување преку јавна електронска комуникациска мрежа што не користи ограничен ресурс или преку сателит, Агенцијата е должна на транспарентен начин да ја информира јавноста и да ги извести сите заинтересирани страни за можноста да поднесат барања за доделување дозвола.“

Ставовите (2), (3), (4), (5), (6), (7), (8) и (9) стануваат ставови (4), (5), (6), (7), (8), (9), (10) и (11).

КОМЕНТАР: Предложените одредби што се однесуваат на доделувањето на дозволи преку јавни електронски комуникациски мрежи и преку сателит се нелогични. Емитувањето програма преку јавните електронски комуникациски мрежи и преку сателит се регулира со дозволи кои, иако ги содржат истите критериуми како и дозволите за емитување преку ограничен ресурс, се доделуваат на барање, без распишување на јавен повик. Тој факт, дека не се распишува јавен повик, ја прави беспредметна одредбата од став (3) за известување на јавноста и на заинтересираните страни. Што се однесува до предложените одредби од став (2), во европската пракса тие се резервирани за терестријалното емитување што користи ограничен јавен ресурс, додека емитувањето преку сателит и јавни комуникациски мрежи се смета за примарно комерцијален договор помеѓу емитувачот и операторот на јавна комуникациска мрежа и е надвор од системот на строга регулација што треба да важи за ДВБ-Т сегментот, и покрај слободните капацитети во достапните мултиплекси. Иако македонскиот радиодифузен пазар е презаситен, таков строг режим на регулација на пристапот до пазарот примарно треба да биде резервиран за ДВБ-Т емитувањето, при што ЦРМ смета дека на политиката на доделување на ДВБ-Т дозволи (и на национално и на регионално и на локално ниво) и треба сериозна ревизија. Притоа, треба да се размисли за повторно воведување на системот на концесии, при што одлуката да се распише конкурс треба да зависи од проценката на регулаторното тело, заснована на соодветни темелни истражувања на потребите на пазарот и публиката, а не од иницијативата или желбата на потенцијалните емитувачи и заинтересирани инвеститори.

Дополнително, предлогот во предложениот нов став (2), дозволите за емитување преку јавни електронски комуникациски мрежи да се даваат само за програмски сервиси со специјализирани формати отвара серија прашања. Прво, иако одговара на глобалните трендови, првенствено на медиумскиот пазар во САД, на „кабел“ (вклучително и ИПТВ платформи) да одат пред сè, специјализирани формати, прашање е дали тоа нема да претставува недозволена ограничување. Имено, дали една кабелска мрежа ќе склучи договор со давател на линеарни аудиовизуелни медиумски услуги зависи од комерцијалниот интерес, кој во крајна линија зависи од постоењето на интерес кај претплатниците за таков вид на програма. На најголемиот број пазари, природата на пазарите и можноста за профитабилни операции го диктирала трендот кабелските телевизии

да бидат главно со специјализирани формати – документаристички и научно популарни, образовни, музички, филмска или сериска програма (понекогаш дури и жанровски и тематски одредени, во смисла на комедии, научна фантастика, полициски процедурални драми и сл.). Основањето на програмски сервиси со специјализиран формат е мотивирано од пристапот до специфична публика која потоа може да се продава на специфични огласувачи. Второ, ограничувањето на дозволите за емитување на програмски сервиси преку јавни електронски комуникациски мрежи само на специјализирани формати нужно треба да повлече елиминирање на праксата таквите дозволи да се врзуваат со специфична зона на покривање – локална, регионална или национална. Имено, ако постои специјализиран програмски сервис, на пример, спортски канал, регистриран во Охрид, не постои причина тој да не може да склучи договор со оператор на јавна електронска комуникациска мрежа во Куманово, и обратно.

Член 14

Во членот 80 во ставот (2) формулата се менува и гласи:
„ $((H \times \text{БДП} / 200.000) \times P_T \times K_p) + A) \times 0.8$ “

КОМЕНТАР: Како и сите други аспекти од финансиското работење на медиумите, пресметувањето на надоместокот за издадената дозвола за емитување на програмски сервиси е комплексно прашање, кое треба да следи дури по одлуката дали и како ќе се регулира пристапот на пазарот, анализа на капацитетите на пазарот од гледна точка на достапна публика (население) и на неговата економска моќ.

Член 15

Членот 92 се менува и гласи:

„Член 92

Обврски на радиодифузерите за емитување програма на македонски јазик или на јазиците на заедниците во Република Македонија

- (1) Трговските радиодифузни друштва кои емитуваат телевизиски и радио програмски сервис се обврзуваат дневно да емитуваат најмалку 30% програма изворно создадена од македонски автори и автори на етничките заедници кои не се мнозинство во Република Македонија, а јавниот радиодифузен сервис најмалку 40%.
- (2) Одредбата од ставот (1) на овој член не се однесува на програмските сервиси од специјализиран формат.
- (3) Радиодифузерите се обврзани најмалку половина од обврските утврдени во ставот (1) на овој член да ги остварат во периодот од 7,00 до 19,00 часот.
- (4) Правилата за спроведување на обврските од овој член подетално ги пропишува Агенцијата.“

Член 16

Членот 92-а се брише.

Член 17

Членот 92-б се брише.

Член 18

Членот 92-в се брише.

Член 19

Членот 92 -г се брише.

Член 20

Членот 92-д се брише.

Член 21

Членот 92-ѓ се брише.

Член 22

Членот 92-е се брише.

Член 23

Членот 92-ж се брише.

Член 24

Членот 92-з се брише.

Член 25

Членот 92-с се брише.

Член 26

Членот 92-и се брише.

КОМЕНТАР: Бришењето на овие одредби е оправдано само како краткорочна мерка што треба да одговори на проблемот на „загадената“ медиумска политика. Долгорочното решавање на оваа проблематика треба да се заснова на сеопфатна анализа на постоечката ситуација, услови и потреби, должност што природно влегува во опсегот на надлежности на регулаторното тело.

Прашањето на обврската за емитување домашна програма, но и стимулирањето на домашна продукција мора сериозно да се разгледа, надвор од обврската за емитување на европски аудиовизуелни дела. Медиумската индустрија, меѓу другото, е и културна индустрија, и искуствата покажуваат дека, особено во малите медиумски пазари што опслужуваат мали јазични заедници како што е македонската, таквата обврска станува потреба, за да се балансира културното влијание што доаѓа од големите и моќни медиумски пазари. Од друга страна, постојниот систем на обврски и субвенционирање на играна и документарна домашна продукција претставуваше, што е општа перцепција, канал за злоупотреби на јавните пари, особено со оглед на нискиот квалитет на добиената продукција. Ние сметаме дека основната обврска мора да се лоцира кај јавниот радиодифузен сервис како главен инкубатор за квалитетна домашна продукција, секако, со соодветна финансиска поддршка. Обврската за емитување домашна продукција не ја исклучуваме во целост, но таа треба да биде реосмислена и прилагодена на капацитетите и потенцијалите на домашната медиумска индустрија и медиумскиот пазар. Исто така, квотите за домашна продукција не треба да се ограничат само на играната и документарна програма, туку треба да ги опфатат и забавните жанрови – „вариете“ и други шоу програми. Конечно, можноста за финансирање на продукцијата на играна програма не смее да остане во рацете на владата, или на нејзина меѓуресорска комисија. Македонија има Агенција за филм, која треба да се преустрои според примерите на Хрватскиот аудиовизуелен центар (ХАВЦ) или Словенечкиот филмски центар, како основен извор на јавни фондови наменети за филмска и аудиовизуелна продукција.

Член 27

Членот 102 се брише.

КОМЕНТАР: Членот 27 со кој се предлага бришење на Член 102 од ЗАВМУ треба да се избрише, односно членот 102 да остане, а сите субјекти наведени во неговите одредби, да се воздржуваат од ваквото трошење, како што е, впрочем, сегашната ситуација. Причина за ова е што бришењето на Членот 102 од ЗАВМУ, без истовремена интервенција во една серија закони што го регулираат функционирањето на органите, телата и институциите наведени во Членот 102, што ќе ја елиминира можноста тие да располагаат со буџети наменети за промоција на активности и финансирање на јавни кампањи, отвара можност таквите

постоечки буџети да се трошат на нетранспарентен начин, без примена на одредбите од законодавството што ги регулира јавните набавки.

Ова не значи дека не ја поддржуваме иницијативата, владата, нејзините министерства, и други институции што располагаат со јавни фондови и буџети што се полнат со парите на даночните обврзници да не можат да бидат купувачи на рекламен простор во медиумите, особено во радиодифузните медиуми. Но ваквата промена треба да се остави за подоцнежна фаза, да биде дел од промените кои ќе ги предложи регулаторното тело, промената мора да ја нормира разликата меѓу информативна кампања од јавен интерес и рекламна кампања, и воедно одлуката за таквото трошење не смее да го заобиколи регулаторното тело.

Член 28

Членот 103 се брише.

КОМЕНТАР: Оваа одредба и нејзината судбина ќе зависи од одлуката каков приод кон финансирањето на МРТ ќе усвоиме. Факт е дека најголемиот дел од јавни радиодифузни сервиси што се финансираат од радиодифузна такса го дополнуваат тоа финансирање од комерцијални активности, вклучително и емитување на комерцијални реклами. Рекламирањето на ЈРС е целосно забрането во Британија (за БиБиСи) и Шведска, истовремено, за одделни свои сервиси и продукции Британската радиодифузна корпорација е директно финансирана од Владата, а во некои случаи и се дозволува комерцијално работење. Во некои земји, рекламите учествуваат со огромен процент во вкупните приходи на ЈРС. Вкупната заработка од реклами пријавена од МРТ е многу мала, но со оглед на големината на радиодифузниот рекламен колач, не и целосно безначајна за комерцијалните радиодифузери. И Европската радиодифузна унија и Советот на Европа препорачуваат мешани, а не еднородни и исклучиви извори на финансирање на јавносервисните медиуми.

Член 29

Членот 105 се менува и гласи:

„Член 105

Финансирање на МРТ

(1) МРТ се финансира од средства обезбедени од Буџетот на Република Македонија во висина од 0,7 % од Буџетот на Република Македонија во

тековната година, согласно со овој закон и Законот за контрола на државната помош.

(2) Средства од ставот 1 се распоредуваат на следниов начин:

- 74,5% за МРТ за покривање на трошоци за создавање и емитување на програмите и за техничко-технолошки развој,

- 19,5% за ЈП Македонска радиодифузија за одржување, употреба и развој на јавната радиодифузна мрежа и

- 6% за Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

(3) Дополнителен извор на средства на МРТ се и средствата остварени од емитување на аудио и аудиовизуелни комерцијални комуникации, донации, продажба на програма и услуги.

(4) Донациите од ставот (1) на овој член не смеат да влијаат или да ја нарушат уредувачката независност на МРТ.

(5) МРТ е должна за набавката на аудио или аудиовизуелни дела, односно на програмски содржини да склучи посебен договор со обезбедувачот на аудио или аудиовизуелни дела, односно на програмски содржини.

(6) Начинот и постапката на спроведување на јавни конкурси, начинот и постапката за набавката на аудио или аудиовизуелни дела, односно на програмски содржини и склучување на договорите се утврдува со акт донесен од директорот на МРТ кој треба да обезбеди транспарентност, економичност, ефикасност и ефективност во управувањето на финансиските средства на МРТ, согласно со годишната програма за работа на МРТ за наредната година, овој закон и актите кои произлегуваат од него.

(7) За постигнување и одржување на поголем степен на програмски и техничко-технолошкиот развој на јавниот радиодифузен сервис можат да се издвојуваат и дополнителни средства и од Буџетот на Република Македонија за таа намена.

(8) Доколку МРТ не ги потроши сите обезбедени средства од Буџетот на Република Македонија во текот на годината, вишокот средства итврдени согласно годишниот финансискиот извештај се враќа во Буџетот на Република Македонија.“

КОМЕНТАР: Се противиме на предлогот за укинување на радиодифузната такса, особено не без претходен соодветен детален план на годишните потреби и на продукцијата на МРТ, за да се обезбеди финансирањето на јавниот радиодифузен сервис да биде: достатно и соодветно, стабилно и предвидливо на подолг рок, а одлуката за таквиот буџет да се темели врз стручни и професионални аргументи и да биде резултат на анализа дискутирана во стручната јавност, односно да не биде резултат на политичко пазарење или да не биде одлука на политички орган или институција. Токму затоа сосема е погрешно соодветноста на буџетот на МРТ, да се искажува како процент од Буџетот на Република Македонија.

Единствен критериум за соодветноста на буџетот на кој и да е јавен радиодифузен сервис, па и на МРТ е дали буџетот овозможува производство на планираната програма и остварувањето на другите обврски од неговата мисија.

Независноста на секој јавен радиодифузен сервис па и на МРТ, не зависи само од големината на буџетот, туку и од начинот како тој буџет е утврден и акумулиран, односно за што таквиот буџет е потрошен и на кој начин. Меѓународно прифатените стандарди чија цел е обезбедување на демократско управување со јавносервисната радиодифузија процесирањето на ваквите одлуки или поконкретно: планирањето на буџетот, им го одземаат на институциите од типот на министерство, влада, парламент, а го доверуваат на органите кои управуваат со јавносервисниот радиодифузер. Секако, во крајна линија, Собранието на РМ го одобрува буџетот на јавниот радиодифузен сервис. Овој стандард е присутен и во постоечкиот Закон, односно во случајот на МРТ, Програмскиот совет има задача да ја утврди програмата и буџетот кој е потребен за нејзино производство, а Собранието ги прифаќа и програмата и буџетот.

Оттука, промената на моделот на финансирање на МРТ, на начин со кој се заобиколува Програмскиот совет – како единствена институција која има законски мандат да го планира буџетот на МРТ, без јавна расправа во општата, а и во стручната јавност, и без јасна слика какви програми ќе бидат финансирани со новиот буџет е во спротивност со меѓународно прифатените стандарди, не обезбедува демократичност во управувањето со МРТ и всушност води кон понатамошна партизација на јавносервисната радиодифузија во Република Македонија.

Истовремено свесни сме за финансиската состојба, односно финансиските проблеми со кои се соочува МРТ, како и за несоодветниот кадровски капацитет на органите на управување во МРТ, особено Програмскиот совет, на што последниве години повеќе пати јавно укажуваме.

Имајќи ги предвид посочените слабости и некавалитет на предложената измена на чл. 29 од овој Предлог-закон, неопходно е новиот Совет на АВМУ и новиот Програмски Совет на МРТ, во рок од 6 месеци врз основа на анализа и спроведена јавна расправа, особено со стручната јавност, на Собранието да му предложат законски измени во врска со финансирањето на МРТ.

Воедно, за да не се доведе во прашање работата на МРТ, а имајќи ја предвид крајно лошата финансиска состојба, треба да се прибегне кон најмалку штетно решение, односно неопходните финансиски средства да се обезбедат врз основа на став 5, чл. 105, од актуелниот Закон или став 7, чл. 27 од овој Предлог-закон. Во овој контекст со оглед на недефинираноста на „поголем ... развој“, соодветно на сопствените заложби за отвореност и јавност во работата, Владата, но и Програмскиот

совет ќе треба отчетно да информираат за трошењето на дополнителните средства од Буџетот на РМ наменети за МРТ.

Регулаторот при идните измени на овој дел од Законот, за да се надминат посочените слабости, треба да воведи два нови института: Независна комисија за утврдување на среднорочен и годишни буџети на МРТ и Договор меѓу Влада на РМ и МРТ. Членовите на Комисијата треба да ги одредува Регулаторот, а содржината на Договорот да биде резултат на соработка меѓу Советот на АВМУ, Владата на Република Македонија и Програмскиот совет на МРТ.

Член 30

Членот 106 се менува и гласи:

„Член 106

Годишен извештај и годишна програма за работа на МРТ

(1) МРТ е должна на секои пет години да донесе стратегија за развој за наредните пет години која содржи и годишни планови за имплементација, што се ревидираат секоја година врз основа на анализа на спроведувањето на стратегијата.

(2) МРТ донесува Годишната програма за работа и истата е должна да ја достави до Собранието на Република Македонија најдоцна до 30 октомври во тековната година, а којашто се однесува за наредната година и истата особено треба да содржи:

- програма за работа за наредната година со планирани активности особено за исполнување на програмските обврски на МРТ согласно со овој закон и

- финансиски план за наредната година кој ги содржи планираните приходи и расходи на МРТ за наредната година групирани по структура и по организациона структура на МРТ, како и предвидените капитални инвестиции на МРТ за наредната година.

(3) Во прилог на годишната програма за работа на МРТ за наредната година се доставува и усвоената годишна програма за работа на МРТ за тековната година.

(4) Финансискиот план од ставот (2) алинеја 2 на овој член го одобрува Собранието на Република Македонија најдоцна до 31 декември во тековната година.

(5) МРТ е должна да донесе Годишниот извештај за работа за претходната година МРТ кој е должна да го достави до Собранието на Република Македонија на разгледување најдоцна до 31 март во тековната година и истиот особено треба да содржи:

- извештај за реализација на програмата за работа од претходната година,

- финансиски извештај за реализација на финансискиот план од претходната година и годишна сметка, со податоци за реализирани приходи, расходи, побарувања и обврски од претходната година групирани по структура и по организациона структура на МРТ и
 - ревизорски извештај од независен меѓународен овластен ревизор и ревизорски извештај од Државниот завод за ревизија, доколку е извршена ревизија од него, како и ставот на МРТ во однос на резултатите од извршената ревизија.
- (6) Во прилог на годишниот извештај за работа на МРТ за претходната година се доставува и усвоената годишна програма за работа на МРТ за претходната година.
- (7) Годишниот извештај за работа за претходната година и годишната програма за работа за наредната година се објавуваат на веб страницата на МРТ.“

КОМЕНТАР: Идејата за стратешко планирање со петгодишна динамика е сосема во ред и треба да се прифати, но за жал, таа не е разработена соодветно на потребите и задачите, па дури упатува и на неразбирање на стратешко планирање. Стратешкото планирање, во случајов на МРТ, не смее да го превиди конкретното опкружување, односно не смее да се одвива без активно вклучување на регулаторот: Советот на АВМУ, особено затоа што Регулаторот е должен да изготви национална стратегија за електронските медиуми. Исто така, стратешкото планирање на МРТ не може да се случува без зголемена активност на Програмскиот совет на МРТ, на неговите членови, на другите органи во рамки на МРТ, а законот во оваа смисла треба начелно да ги нормира улогите, се до нужноста од поширока јавна расправа. Особено илустративен пример за несоодветното конципирање на стратегијата за развој, е тоа што не е предвидено нејзино објавување, ниту како работен материјал, ниту како конечен документ, а се предвидува објавување на годишниот извештај и план за работа.

Стратегијата за развој на МРТ, не треба да се востанови како законска обврска пред да бидат востановени институтите од претходниот член: Независна комисија за утврдување на среднорочен и годишни буџети на МРТ и Договор меѓу Влада на РМ и МРТ, со што ќе се надмине неодржливата општост и непрецизност од став 7, чл. 27 од овој Предлог-закон. Договорот меѓу владата и МРТ, треба да биде законска обврска, а својата целисходност ја има во потребата од дополнително прецизирање на меѓусебните права и обврски за подрачјата каде се „среќаваат“ Владата и јавно-сервисниот медиум. Целта на овој договор е да ги урамнотежи, разграничи или изедначи овластувањата меѓу Владата и Програмскиот совет на МРТ, за прашања за кои секоја од овие институции е надлежна во рамки на својот делокруг. Такви подрачја се на пример: финансирањето на јавносервисниот медиум, но исто така и одделни

образовни или културни обврски на ЈСМ, или специјални сервиси, како програма за странство.

Оттука, предлагаме, заради недоволната разработеност на концептот на стратегија за развој на МРТ, тој да се избрише, а да се задолжи Регулаторното тело – Советот на АВМУ, во рок од 6 месеци да предложи соодветни законски измени.

Наведените нови институти – Независната комисија и Договорот помеѓу Владата и МРТ треба да бидат дел од подеталните идни реформи на медиумското законодавство, по решавањето на примарната задача да се изберат нови состави на Советот на АВМУ и Програмскиот совет на МРТ.

Член 31

Во членот 107 ставот (7) се менува и гласи:

„(7) Уредувачката одговорност за Собранискиот канал од ставот (6) на овој член ја има МРТ, а програмската шема на Собранискиот канал се усогласува во соработка со Собранието на Република Македонија.“

Член 32

Во член 109 став (1) зборовите „радиодифузната такса“ се заменуваат со зборовите „финансиските средства од Буџетот на Република Македонија“.

Во член 109 став (3) зборовите „радиодифузната такса“ и записката се бришат.

КОМЕНТАР: Сметаме дека Собранискиот канал треба целосно да премине под контрола на Собранието на РМ и да се исклучи од системот на јавниот радиодифузен сервис, особено затоа што МРТ сега го користи Собранискиот канал како резервен канал за емитување на друга програма, надвор од активностите на Собранието и неговите работни тела.

Во постоечкото решение, нужно е разделување и на уредничка одговорност и на финансиско-сметководствената евиденција, како два основни принципи што ја покажуваат разликата меѓу јавносервисен медиум и собраниски канал.

Всушност, Собранискиот канал и не треба да претставува класичен медиум, односно не треба да доведе до дуплирање на медиумско-новинарски производни капацитети или произведување на посебна програма надвор од стандардна „телевизација“ на работата на Собранието. Затоа не смее уредничката одговорност за Собранискиот канал да се лоцира во МРТ. Ваквата одговорност во рамки на Собранискиот канал треба да биде осмислена и објавена во соодветен акт, со кој Собранискиот канал нема да биде само програмски осмислен,

туку ќе биде осмислен и организационо: во согласност со бројот, структурата и хиерархијата на вработените, а и функционално, соодветно на основните задачи на Собранискиот канал: (1) телевизиско покривање на работата на Собранието и неговите тела, (2) архивирање на ваквиот материјал, и (3) обезбедување на неусловен и бесплатен пристап до снимениот материјал, врз основа на поднесено барање, а секако и финансиски и/или сметководствено, за да нема „поклопување“ на трошоците меѓу МРТ и Собранискиот канал.

Воедно, ако МРТ превземе обврски да извршува специфични услуги кон Собранието во рамки на Собранискиот ТВ канал, неопходно е да се донесе Договор меѓу Собранието и МРТ, за да се прецизираат меѓусебните обврски и права. Новиот институт – Договорот помеѓу Собранието и МРТ треба да биде дел од подеталните идни реформи на медиумското законодавство, по решавањето на примарната задача да се изберат нови состави на Советот на АВМУ и Програмскиот совет на МРТ.

Член 33

Членот 117 се менува и гласи:

„Член 117

Овластени предлагачи на членови на Програмскиот совет на МРТ

(1) Членовите на Програмскиот совет на МРТ ги именува и разрешува Собранието на Република Македонија врз основа на претходно спроведен јавен конкурс и организирана јавна расправа за кандидатите за членови на Програмскиот совет.

(2) Кандидатите за членови на Програмскиот совет на МРТ треба да бидат државјани на Република Македонија со високо образование, да имаат работно искуство од најмалку 8 години и да се истакнати лица кои во јавниот живот се познати по својата заложба за почитување на демократските вредности и начела, владеење на правото, градење и подигнување на највисоките вредности на уставниот поредок во Република Македонија, развојот на граѓанското општество, заштита на човековите права и слободи, како и слободата на изразување.

(3) Кандидатите за членови на Програмскиот совет на МРТ кои учествуваат на јавниот конкурс се должни да достават апликација во која детално го наведуваат своето работно искуство и достигнувања во областа во која се истакнале, изјава за тоа дека ги исполнуваат условите утврдени во овој член и член 119 од овој закон и писма на поддршка од следните организации:

- од најмалку три граѓански организации кои се активни подолго од пет години во областа на унапредувањето на човековите права, медиумите и демократијата и кои постигнале релевантни резултати во областа во која дејствуваат;
- од најмалку едно здружение на новинарите;
- од најмалку две здруженија од областа на културата (здруженија на ликовни уметници, писатели, филмски работници и сл.);

- од најмалку две високо-образовна установи кои имаат студиски програми од областа на комуникацијата, новинарството, културата, економијата или правото.

(4) Комисијата за прашањата на изборите и именувањата е должна да провери дали кандидатите кои се пријавиле на конкурсот ги исполнуваат условите и правилата за конфликт на интерес утврдени во член 119 од овој Закон и да организира јавна расправа за предложените кандидати на која ќе ги покани организациите кои дале поддршка на кандидатите, други медиумски и професионални новинарски организации, невладини организации и други релевантни субјекти.

(5) По завршувањето на јавната расправа, Комисијата за прашањата на изборите и именувањата ја составува предлог-листата на кандидати за членови на Програмскиот совет на МРТ. За конечната предлог-листа на кандидати за членови на Програмскиот совет на МРТ Комисијата одлучува со двотретинско мнозинство.“

КОМЕНТАР: Овој коментар се однесува и на наредниот член 34 од Предлог-законот. Фактот што и за овој Совет и за Советот на АВМУ се предвидува речиси иста постапка, со фаворизирање на парцијални интереси, ваквиот предлог го изедначува со актуелниот лош закон, а воедно не се прави нужната разлика меѓу овие два совета кои имаат различни задачи, што мора да се рефлектира и во постапката на нивно создавање. Оттука од клучно значење е листата на овластени предлагачи да не дозволи фаворизирање на кој и да е одделен интерес, (во Програмскиот совет не треба да седат преставници на одделни професии: новинари, писатели, филмски работници – ова раѓа судир на интереси) односно, да обезбеди присуство на бројни и важни одделни интереси, кои се главни чинители на општиот јавен интерес.

За да се постигне целта, односно за телото кое носи стратешки одлуки и е на врвот на управувачката хиерархија во јавниот радиодифузен сервис – МРТ, Програмскиот совет мора да претставува што повеќе и што поразлични сегменти на општеството, значи да го напушти решението од актуелниот закон и исто така да ја напушти концепцијата од предлог законот.

Имајќи предвид дека Програмскиот совет на МРТ треба да биде претставничко тело, нивното предлагање е завршна фаза на нивниот избор, а Собранието само го потврдува нивниот избор.

Составот и изборот на членови на Програмскиот совет на МРТ (ја има и улогата на управен одбор) мора да биде сериозно разгледан, поради фактот дека ПС мора да биде репрезентативно тело за сите релевантни општествени групи, за да може да обезбеди застапување на нивните интереси во програмите на МРТ (една од основите на мисијата на радиодифузниот сервис). Тоа нужно значи дека треба да се работи за релативно големо тело според бројот на членови. За изборот кои групи ќе

бидат застапени, бројот на нивните претставници и начинот на нивно номинирање, добар пример можат да бидат радиодифузните совети на германските сојузни држави, кои најчесто се такви големи репрезентативни тела.

Во нашиот случај, таквиот принцип на широка застапеност на сите, или што е можно повеќе општествено релевантни групи, диктира примена на голем број разнородни критериуми, при што треба да се води сметка и за етничката разновидност на македонското општество и за родовата еднаквост.

Можни критериуми што треба да обезбедат присуство и заштита на што поголем број различни интереси би биле: застапеност на политичките институции, но без право на одлучување, без право на глас (Собранието, вонпарламентарните партии и локалните самоуправи); застапеност на верските заедници; претставници на организации што се грижат за интересите на младите и децата; образовни институции и здруженија; институции од областа на културата и алтернативната култура; институции што се грижат за интересите на лицата со посебни потреби и попречености; интересите на капиталот и на трудот (комори, здруженија на работодавачи, синдикати); граѓански здруженија, особено оние што работат во областите на човековите права и екологијата; претставници на иселеништвото.

Член 34

Членот 118 се менува и гласи:

„Член 118

Именување на членови на Програмскиот совет на МРТ

(1) При утврдувањето на предлогот на кандидати за членови на Програмскиот совет на МРТ, Комисија за прашања на изборите и именувањата на Собранието на Република Македонија води сметка за соодветна и правична застапеност на граѓаните на сите заедници кои живеат во Република Македонија.

(2) Мандатот на членовите на Програмскиот совет на МРТ е пет години со право на уште еден последователен мандат.

(3) Собранието на Република Македонија ги именува членовите на Програмскиот совет на МРТ со двотретинско мнозинство.

(4) Во случај кога член на Програмскиот совет на МРТ ќе поднесе оставка или мандатот ќе му престане пред истекот на времето за кое е именуван, Собранието на Република Македонија ќе именува нов член врз основа на истата постапка утврдена во членот 117 од овој Закон.

(5) Собранието на Република Македонија најдоцна 15 дена пред истекот на мандатот на Програмскиот совет на МРТ ќе ги именува новите членови на Програмскиот совет на МРТ.

(6) Програмскиот совет на МРТ може да работи доколку се именувани најмалку девет члена.“

Член 35

Во член 130 ставот (4) се менува и гласи:

„(4) Директорот и заменикот на директорот на МРТ, покрај условите од ставот (3) на овој член треба да имаат и високо образование, работно искуство над осум години во областа на комуникологијата, новинарството, електронските комуникации, информатиката, културата, економијата или правото, како и искуство со раководење организација.“

Член 36

Главата VII. Радиодифузна такса и членовите 135, 136,137,138,139 и 140 се бришат.

КОМЕНТАР: Ова прашање веќе е разработено во коментарот за член 29 од предлог-законот (се однесува на член 105 од ЗАВМУ).

Член 37

Членот 143 се менува и гласи:

„Член 143

Обврски на оператор кој реемитува програмски сервис

(1) Оператор може да ги реемитува програмските сервис на домашни радиодифузери само во сервисната зона за која радиодифузерите ја имаат добиено дозволата за обезбедување на телевизиско или радио емитување и врз основа на регулирани авторски права и сродни права, согласно со Законот за авторските права и сродните права.

(2) Оператор може да реемитува програмски сервис на радиодифузери од други држави согласно со членот 44 од овој закон и врз основа на регулирани авторски права и сродни права, согласно Законот за авторските права и сродните права.

(3) Доколку програмските сервис што се реемитуваат преку јавните електронски комуникациски мрежи се титлуваат на јазик различен од јазикот на кој оригинално се произведени, мора да бидат титлувани на македонски јазик, освен телешопингот и рекламите.

(4) Оператор кој реемитува програмски сервис треба да обезбеди програмскиот пакет задолжително и бесплатно да ги содржи програмските сервис на јавниот радиодифузен сервис кои се финансираат од буџет на РМ, освен оператор кој реемитува програмски сервис преку дигитален терестријален мултиплекс.

(5) Оператор кој реемитува програмски сервиси треба да обезбеди програмскиот пакет во кој задолжително треба да ги содржи програмските сервиси на јавниот радиодифузен сервис и задолжително да ги содржи програмските сервиси на домашните радиодифузери кои емитуваат телевизиски програмски сервис од општ формат на државно ниво преку дигитален терестријален мултиплекс.

(6) Операторот кој реемитува програмски сервиси е должен во претплатничките договори што ги склучува со своите претплатници да го наведе програмскиот пакет, односно листата на програмските сервиси кои ги реемитува во моментот, а за кои е издадена потврдата за регистрација од страна на Агенцијата.

(7) Операторот кој реемитува програмски сервиси е должен да води посебно сметководство за активностите поврзани со реемитувањето на програмските сервиси.“

КОМЕНТАР: Прашањето на обврската за реемитување на програмските сервиси што имаат дозвола да емитуваат во ДВБ-Т спектарот (терестријално емитување), таканаречена „must carry“ обврска, треба да се разгледа многу внимателно. Во таа смисла, ставот (1) од предложените нови одредби треба да биде попрецизно формулиран за да ја прави разликата помеѓу даватели на аудио и аудиовизелни медиумски услуги (радиодифузери) со дозвола за емитување преку ограничен ресурс (дигитален терестријален мултиплекс) и радиодифузери со дозвола за емитување преку јавни електронски комуникациски мрежи (во контекст на она што веќе го наведовме во коментарите за Член 13 од овој закон).

Усвојувањето на *must carry* обврски, генерално, се води од две потреби – да се обезбеди претплатниците на услугите што ги нудат операторите на јавни електронски комуникациски мрежи да имаат пристап и до определени програми од јавен интерес, како и да се избегне несаканото влијание врз медиумскиот пазар, односно врз економското работење на радиодифузерите. Оттаму, во најголемиот број земји каде што постојат *must carry* обврски, тие ги покриват само програмските сервиси на јавниот радиодифузен сервис. Таков е случајот во нашето постоечко законодавство. Многу помалку земји обврската *must carry* ја прошируваат на комерцијалните радиодифузери што имаат дозволи за терестријално емитување на програмски сервиси. Во врска со предложениот став (5), прашање е и зошто обврската тогаш не би ги вклучувала и радиодифузерите со дозвола за терестријално емитување на регионално ниво, особено затоа што само во тој случај обврската од предложениот став (1) за реемитување на домашните програмски сервиси во сервисната зона за која е издадена дозволата ќе имаат смисол.

Како и многу други прашања во овој закон, предлагаме оваа проблематика да се остави за подоцнежните фази на реформа на законодавството (и медиумскиот систем и пазар), и тоа само по спроведување на соодветни релевантни анализи на постоечката ситуација, можностите на пазарот и потребите на публиката.

Член 38

Членот 145 се брише.

Член 39

Членот 146 се брише.

Член 40

Во член 147 став (1) по точката 9) се додава нова точка 10) која гласи:
„10) емитува програми со кои се загрозува националната безбедност, се поттикнува насилно уривање на уставниот поредок на Република Македонија, се повикува на воена агресија или на оружен конфликт, се поттикнува или шири дискриминација, нетрпеливост или омраза врз основа на пол, раса, боја на кожа, род, припадност на маргинализирана група, етничка припадност, јазик, државјанство, социјално потекло, религија или верско уверување, други видови уверувања, образование, политичка припадност, личен или општествен статус, ментална или телесна попреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба, или на која било друга основа предвидена со закон или со ратификуван меѓународен договор (член 48 став (1));“

Точките 10), 11), 12), 13), 14), 15), 16), 17) и 18) стануваат точки 11), 12), 13), 14), 15), 16), 17), 18) и 19)

Во член 147 се додава нов став (4), кој гласи:
„(4) Прекршочната одговорност за сторениот прекршок по став (1) точка 10) не ја исклучува и кривичната одговорност утврдена со Кривичниот законик на Република Македонија.“

КОМЕНТАР: Во медиумската заедница, но и во пошироката јавност, одамна постои консензус околу потребата и регулаторното тело да има можност да изрекува казни (административни казни или глоби) за повреди поврзани со легитимните ограничувања на слободата на изразување од Член 48 од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Оттаму, предложената промена не само што е прифатлива, туку е добродојдена.

Генерално, и прашањето на политиката на санкции во аудио и аудиовизуелните медиумски услуги треба сериозно да се ревидира, за да

се обезбеди потенцијалните санкции да бидат ефективни и ефикасни и во казнувањето на непосакуваното однесување и во неговото спречување. За жал, поради општата состојба на презаситениот и сиромашен медиумски пазар, дури и сегашните глоби (кои во понормална пазарна ситуација би се сметале за недозволиво ниски) се сериозна закана за опстанокот на најголемиот број радиодифузери. Оттаму, иако предложените промени што предвидуваат при одредувањето на глоби и парични казни да се земат предвид повеќе аспекти, вклучително и финансиската и економската состојба во која се наоѓаат медиумите се прифатливи, остануваме на ставот дека тие сепак треба да бидат предмет на посеопфатна анализа и ревизија, која секако ќе оди рака под рака со анализата на пазарот и можностите за построго регулирање на пристапот до пазарот на аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

Член 41

(1) Собранието на Република Македонија го објавува јавниот конкурс за избор на членови на Советот на АВМУ и Програмскиот Совет на МРТ во Службен Весник на Република Македонија и најмалку два печатени медиуми, во рок од 3 дена од денот на влегување во сила на овој закон.

(2) Кандидатите за избор на членови на Совет на АВМУ и членови на Програмскиот Совет на МРТ се пријавуваат во рок од 7 дена од денот на објавата.

(3) Комисијата за прашања на изборите и именувањата ја спорведува целокупната постапка за избор во рок од 7 дена.

(4) Собранието ги именува членовите на Советот на АВМУ и членови на Програмскиот Совет на МРТ во рок од 3 дена од денот на приемот на листата од страна на Комисијата за прашања на изборите и именувањата.

(5) Со изборот на членовите на Советот и директорот на Агенцијата, како и членовите на Програмскиот совет и директорот и заменик на директорот на МРТ согласно овој закон, престанува мандатот на постојните членови на Советот и директорот на Агенцијата, како и на членовите на Програмскиот совет на МРТ и директорот и заменик директорот на МРТ, по сила на овој закон.

КОМЕНТАР: Не сме сигурни дали периодот од седум дена од став 3 од предложениот член е доволен за Комисијата да ја комплетира целата процедура на избор, вклучително и соодветна јавна расправа.

Член 42

| *Citizens for change!*

**ЦЕНТАР за
РАЗВОЈ на
МЕДИУМИ**

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.